

Walle, Mari Aasgaard; Lund, Arild J.

Research Report

En internasjonal sammenligning av norsk banksektor

Staff Memo, No. 9/2018

Provided in Cooperation with:

Norges Bank, Oslo

Suggested Citation: Walle, Mari Aasgaard; Lund, Arild J. (2018) : En internasjonal sammenligning av norsk banksektor, Staff Memo, No. 9/2018, ISBN 978-82-8379-056-6, Norges Bank, Oslo, <https://hdl.handle.net/11250/2577278>

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/210359>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.no>

STAFF MEMO

En internasjonal sammenligning av norsk banksektor

NR. 9 | 2018

MARI AASGAARD
WALLE OG ARILD J.
LUND

NORGES BANK

Staff Memo inneholder utredninger og dokumentasjon skrevet av Norges Banks ansatte og andre forfattere tilknyttet Norges Bank. Synspunkter og konklusjoner i arbeidene er ikke nødvendigvis representative for Norges Bank.

NORGES BANK
STAFF MEMO
NR. 9 | 2018

INTERNASJONAL
SAMMENLIGNING AV NORSK
BANKSEKTOR

© 2018 Norges Bank

Det kan siteres fra eller henvises til dette arbeid, gitt at forfatter og Norges Bank oppgis som kilde.

ISSN 1504-2596 (online)

ISBN 978-82-8379-056-6 (online)

En internasjonal sammenligning av norsk banksektor

NORGES BANK
STAFF MEMO
NR. 9 | 2018

INTERNASJONAL
SAMMENLIGNING AV NORSK
BANKSEKTOR

Mari Aasgaard Walle og Arild J. Lund¹

Bankene dominerer den finansielle sektoren i Norge. Hvor stor er norsk banksektor sammenlignet med banksektorene i andre land? Vi finner at Norge har en nokså liten banksektor i forhold til BNP sammenlignet med de andre nordiske landene og andre vest-europeiske land. En viktig grunn til at banksektoren i Norge er nokså liten, uavhengig av hvilken definisjon man bruker, er at norskeide banker har relativt mindre virksomhet i utlandet enn det nasjonale banker i andre land har. En petroleumssektor som i stor grad finansierer seg i utlandet forklarer lite av forskjellene.

Nøkkelord: bankvirksomhet, obligasjonsmarked, finansielle sektorregnskaper, internasjonal sammenligning.

1. Innledning og sammendrag

Bankene dominerer den finansielle sektoren i Norge og utlåningen til ikke-finansielle foretak og husholdningene. Betyr det at vi har en stor banksektor sammenlignet med andre land? I så fall, er denne banksektoren norskeid eller dominert av utenlandskeide banker? Hva med andre finansieringskilder som f.eks. obligasjonsmarkedet? Hvis bankene dominerer, er obligasjonsmarkedet tilsvarende lite sammenlignet med andre land? Er det bank eller obligasjonsmarkedet som dominerer finansieringen av næringslivet i Norge? Det er spørsmål vi ønsker å belyse i denne aktuelle kommentaren.

Bankvirksomhet er svært internasjonal. Hva som er et lands banksektor kan derfor defineres på ulike måter avhengig av hvordan man regner med utenlandske bankers virksomhet i landet og landets egne bankers aktivitet i utlandet, begge deler i form av datterbanker, filialer eller direkte grensekryssende bankvirksomhet. Definisjonen kan også variere med i hvilken grad man regner med en banks øvrige datterselskaper. Selve bankvirksomheten kan i tillegg måles på ulike måter. Det kan blant annet være samlet balanse, innskudd eller utlån.

¹ Synspunktene og konklusjonene i denne publikasjonen er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis av Norges Bank. De må derfor ikke rapporteres som Norges Banks synspunkter. Vi takker Gunnar Almklov, Torbjørn Cock Rønning, Chen Xiaoming Jansen, Jon Ivar Røstadsand, Sigbjørn Wettre, Torbjørn Hægeland, Sindre Weme og Håkon Solheim for nyttige kommentarer og Maja Olderskog Albertsen for god hjelp med figurer og tabeller.

I praksis er det tilgjengeligheten på data som bestemmer hvilken definisjon man må bruke. Både BIS og ECB publiserer tall for bankvirksomhet i medlemslandene. Der skiller man i hovedsak mellom nasjonale banker (banker der morbanken har konsesjon i landet, og der man inkluderer aktiviteten til datterbanker i utlandet) og bankvirksomhet utført i landet medregnet utenlandske banker (datterbanker, filialer og direkte grensekryssende bankaktivitet). I dette notatet presenterer vi resultater basert på begge definisjonene av et lands banksektor. Videre ser vi i første rekke på samlet balanse, men også på utlån og sektorvise eksponeringer.

Tallene viser at Norge har en nokså liten banksektor sammenlignet med de andre nordiske landene og andre vest-europeiske land. Det gjelder enten man ser på nasjonale banker eller bankvirksomheten i Norge. Utenlandske banker er ikke spesielt store i Norge sammenlignet med andre land. En viktig grunn til at banksektoren i Norge er nokså liten, uavhengig av hvilken definisjon man bruker, er at nasjonale banker har relativt mindre virksomhet i utlandet enn det nasjonale banker i andre land har. En petroleumssektor som i stor grad finansierer seg i utlandet forklarer lite av forskjellene. Ikke-finansielle foretaks lånegjeld som andel av BNP er noe høyere enn gjennomsnittet blant de europeiske landene vi har tall for, mens de har om lag like mye verdipapirfinansiering som sammenlignbare land målt som andel av BNP.

Offentlig sektors lånegjeld er på samme nivå som i Sverige og Danmark, mens verdipapirgjelden er klart mindre. Lite statlig gjeld forklarer også at samlet verdipapirmarkedsfinansiering er noe mindre i Norge enn i mange andre europeiske land.

2. Metode og kilder

Hovedvekten er lagt på å sammenligne med banksektoren i EU-landene. ECB er den viktigste dataleverandør av finansielle data i EU. EØS-avtalen dekker ikke sentralbanksamarbeid, men statistiksamarbeid i regi av Eurostat. Vi har derfor i stor grad måttet beregne tall for Norge når vi har sammenlignet med tall fra ECB for EU-landene².

Vi anvender konsoliderte tall for å eliminere konserninterne eksponeringer. Ved å sammenligne kun med EU-land kan vi se bort fra

² Det er gjort nærmere redegjort for kilder og enkelte beregninger for å få sammenlignbare tall i et eget vedlegg.

mulige forskjeller mellom landene som skyldes ulik regulering av bankene.

Konsolidering er et regnskapsprinsipp. Det behandler tall for datterselskaper som om de var en del av morselskapet. For balansetallene betyr det at gjeld og eiendeler mellom mor og datter blir eliminert. Konsolidert balanse for alle banker i et land innebærer at datterbanker i utlandet og andre datterselskaper innen finansiell sektor (utenom forsikring) blir konsolidert inn. I Norge er det særlig viktig å konsolidere de bankeide boligkredittforetakene inn i bankkonsernene fordi det er betydelige eksponeringer mellom dem.

Konsoliderte bankbalanser kan gi et bedre uttrykk for risikoen i et bankkonsern/system enn ikke-konsoliderte tall. Det kan i tillegg gi et mer realistisk bilde av størrelsen på den banksektoren landets myndigheter har et spesielt ansvar for. I henhold til EUs regelverk har imidlertid nasjonale myndigheter (vertslandsmyndigheter) tilsynsansvaret for datterbanker, men ikke filialer.

ECB publiserer konsoliderte balansetall for bankene i EU-landene. Vi har forsøkt å konstruere tilsvarende tall for norsk banksektor, se Vedlegg.³ I tillegg bruker vi tall fra BIS sin internasjonale bankstatistikk, der Norge er inkludert på linje med de fleste EU-landene.

Tilgjengeligheten av data tilsier at vi også må bruke ikke-konsoliderte tall. Dataene fra BIS inneholder både konsoliderte og ikke-konsoliderte banktall. Det er forskjell på ECB og BIS sine konsoliderte tall på grunn av ulike utvalg av banker. En må derfor være forsiktig med å sammenligne tall fra de to kildene. For å få et fullstendig bilde bruker vi også tall fra finansielle sektorregnskaper for utvalgte EU-land og for Norge. De publiseres av Eurostat og de nasjonale statistikkbyråene. For å få tilstrekkelig disaggregerte tall må vi gå til nasjonale kilder for enkelte størrelser i det finansielle sektorregnskapet. For å sammenligne eksponeringer i verdipapirmarkedet bruker vi tall fra verdipapirmarkedsstatistikken til BIS.

I figurene i notatet har vi brukt tall for 2016. I et eget tabellvedlegg er alle tallene i figurene presentert. Tabellene inneholder i tillegg tall for noen av årene tilbake til 2008. Bankstrukturer endrer seg langsomt. En forskjell mellom Norge og de andre landene er at bankene har vokst mer enn i andre land, også målt i forhold til BNP. Forskjellen i størrelsen

³ I tråd med definisjonene i EU regnes kredittforetakene med i bankbegrepet også for Norge der vi sammenligner med ECB basert statistikk. Vi har ikke regnet med finansieringsselskapene da de er vesentlig mindre og dessuten dels eid av norske banker og dels utenlandskeide.

på banksektoren var derfor enda større i 2008. Det er ulike land som inngår i figurene på grunn av manglende data.

3. Hvor stor er norsk banksektor?

3.1 Målt ved samlede eiendeler

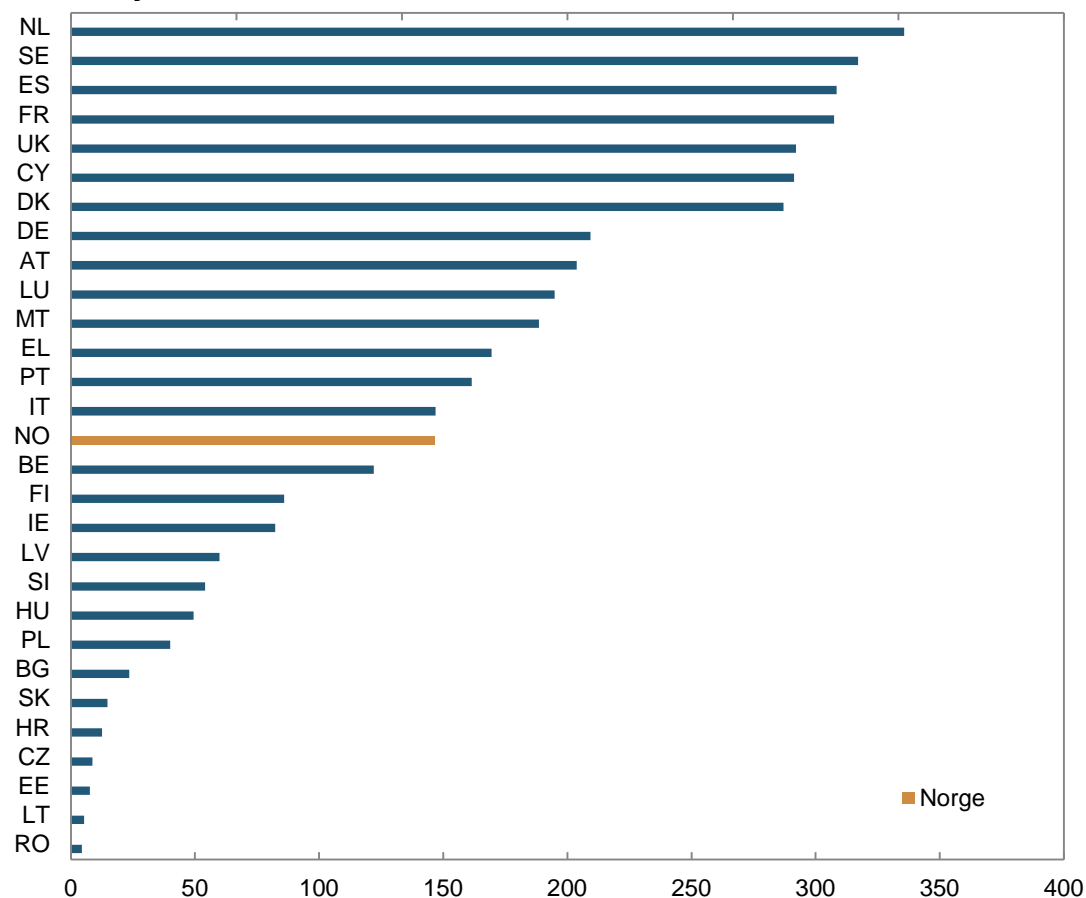
Det er flere måter å måle størrelsen på et lands banksektor. En kan ta utgangspunkt i for eksempel samlede eiendeler, dvs. balansen, innskuddene eller utlånene. Ut fra et ønske om å se på bankene som kilde til finansiering av privat virksomhet er innskudd mindre interessant. Vi legger hovedvekten på samlede eiendeler fordi det finnes mer sammenlignbare tall der enn kun for utlån.

I dette notatet bruker vi BIS og ECBs definisjonen av nasjonale banker. De definerer nasjonale banker som de bankene der morbanken har konsesjon i landet. Det betyr nødvendigvis ikke at eierne har samme nasjonalitet, men normalt vil det være en klar indikasjon. Dersom vi ser på konsoliderte tall, er både datterbanker og filialer i utlandet konsolidert inn i de nasjonale bankene. Mye av balansen kan derfor være knyttet til virksomhet i utlandet. I tillegg til de nasjonale bankene vil det i et land være datterbanker og filialer av utenlandske banker. Disse vil inngå i statistikken for andre lands nasjonale banker.

Figur 3.1 viser at ved kun å se på samlede eiendeler til nasjonale banker som andel av BNP, er den norske banksektoren på medianen. Det er like mange land som har større som det er land som har mindre banksektor enn Norge. Blant de vest-europeiske landene er det bare Belgia, Finland og Irland som har en mindre nasjonal banksektor.⁴ De nasjonale banksektorene i EU-landene i Øst- og Mellom-Europa er klart mindre. Det henger blant annet sammen med et lavere inntektsnivå. De er også i mye større grad dominert av utenlandske banker i form av datterbanker og filialer.

⁴ Dette vil endres når Nordea flytter hovedkvarteret til Finland.

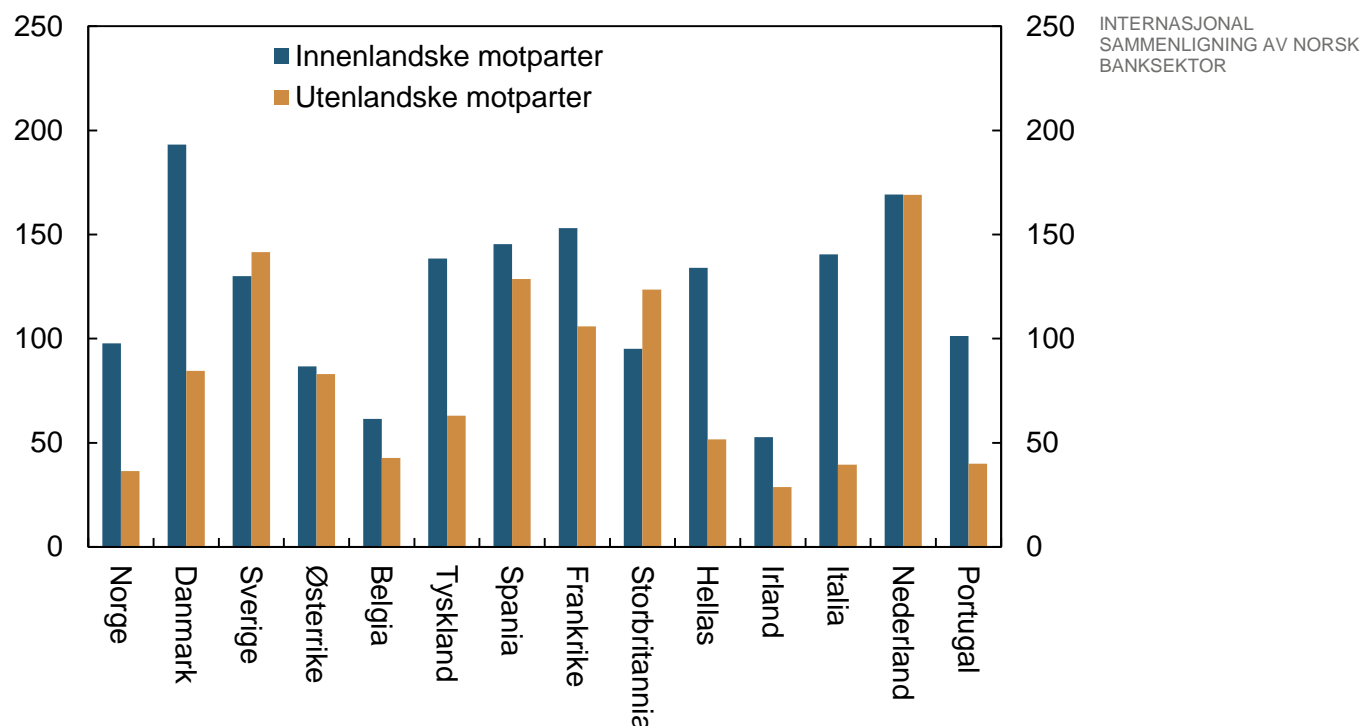
Figur 3.1: Samlede eiendeler for nasjonale banker for ulike lands banksystemer i 2016. Konsoliderte tall. Prosent av BNP. 2016

Kilder: ECB Consolidated Banking Database, Finanstilsynet og egne beregninger

Figur 3.2 viser nasjonale bankers samlede eiendeler fordelt på henholdsvis innenlandske- og utenlandske motparter. Vi ser her at norske nasjonale banker har mindre eiendeler, særlig mot utenlandske motparter, enn øvrige vest-europeiske land. Figur 3.2 er basert på tall fra BIS konsoliderte bankstatistikktall. Disse tallene kan for noen land avvike noe fra de konsoliderte tallene fra ECB som ble brukt i figur 3.1.

Figur 3.2 Samlede eiendeler for nasjonale banker fordelt på innenlandske- og utenlandske motparter. Konsoliderte tall. Prosent av BNP. 2016

Kilde: BIS, Finanstilsynet og egne beregninger

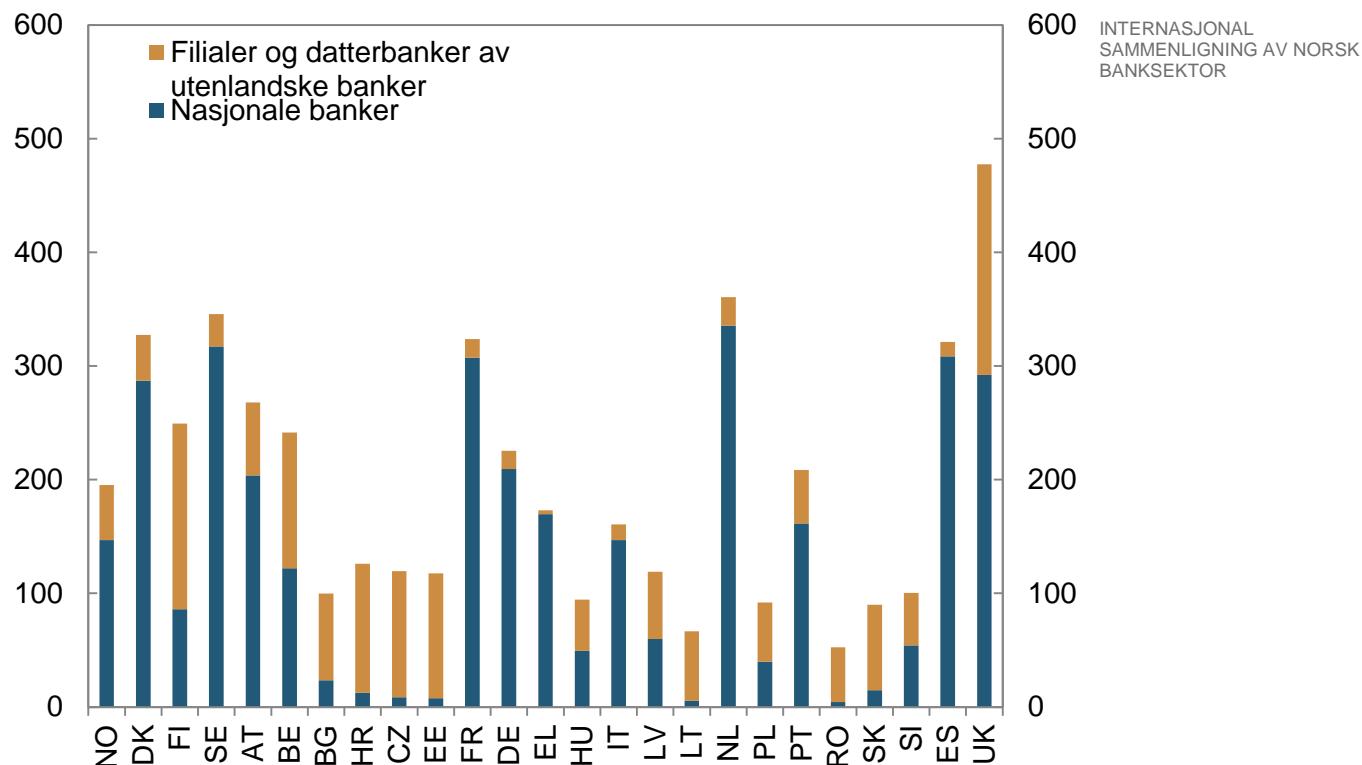
Figur 3.3 viser konsoliderte tall for samlede eiendeler til ulike lands banksystemer der vi i tillegg til nasjonale banker tar med filialer og datterbanker i landet.

Målt på denne måten utgjorde samlede eiendeler til bankene som opererer i Norge i underkant av 2 ganger BNP⁵. Selv om Finland har en mindre nasjonal banksektor enn Norge, se figur 3.1, blir den samlede bankvirksomheten i landet større enn i Norge fordi Nordeas filial inngår i tallene. Italia har mindre bankvirksomhet som andel av BNP enn Norge fordi de har svært lite datterbanker og filialer av utenlandske banker.

Det samme inntrykket av størrelsen på norsk banksektor får man ved å se på samlede eiendeler til alle bankene i et land fordelt på innenlandske og utenlandske eiendeler, se figur 3.4. Her har vi ikke konstruert konsoliderte tall for Norge så vi har benyttet ikke-konsoliderte tall fra BIS. Forskjellen fra de konsoliderte tallene er at datterbanker og filialer i utlandet ikke blir regnet med i et lands banksystem.

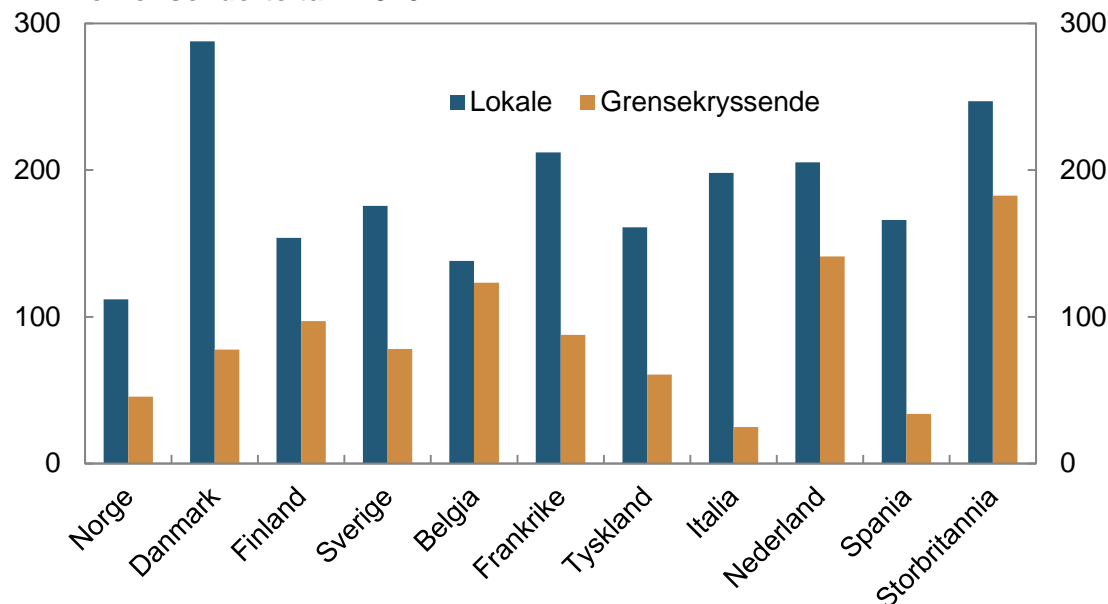
⁵ Vi har valgt å bruke totalt BNP fordi vi ser på bankaktiviteter for hele økonomien og ikke bare Fastlandsøkonomien. Fordi oljevirksomheten i stor grad er finansiert fra utlandet kan det argumenteres for å se på størrelsen på banksektoren i forhold til BNP Fastlands-Norge. I så fall vil tallene for Norge være vel 15 prosent høyere.

Figur 3.3: Samlede eiendeler for ulike lands banksystemer fordelt på henholdsvis nasjonale banker og datterbanker og filialer i landet. Konsoliderte tall. Prosent av BNP. 2016

Kilder: ECB Consolidated Banking Database, Finanstilsynet og egne beregninger

Figur 3.4: Samlede eiendeler til alle banker i et land fordelt på henholdsvis grensekryssende og lokale eiendeler. I prosent av BNP. Ikke-konsoliderte tall. 2016

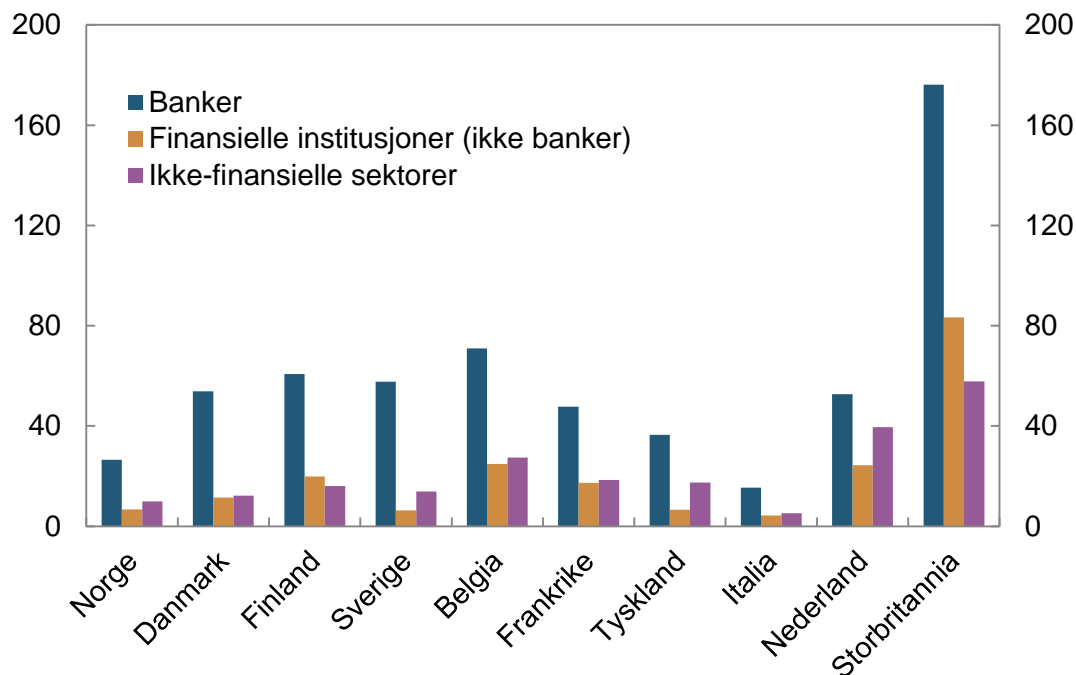
Kilder: BIS

For land med banker som har mye aktivitet i andre land i form av datterbanker og filialer vil denne statistikken undervurdere omfanget av bankvirksomheten. Både innenlandske og utenlandske eksponeringer til

banker som opererer i Norge er små i europeisk sammenheng. Det er imidlertid ulik praksis når det gjelder rapporteringen av disse tallene, se vedlegg. For eksempel er utlån fra boligkredittforetak med i tallene for Danmark, men ikke i tallene for Norge og Sverige. Hadde vi tatt med boligkredittforetakene i Norge ville de lokale eiendelene vært i overkant av 150 prosent av BNP. Det vil fortsatt være lavere enn i de fleste av de andre landene i figuren.

Figur 3.5 viser en nærmere dekomponering på ulike utenlandske sektorer av bankenes grensekryssende eiendeler basert på ikke-konsoliderte tall fra BIS. For Norge ser vi at de grensekryssende eksponeringene er lave for alle sektorer sammenlignet med de fleste andre land.

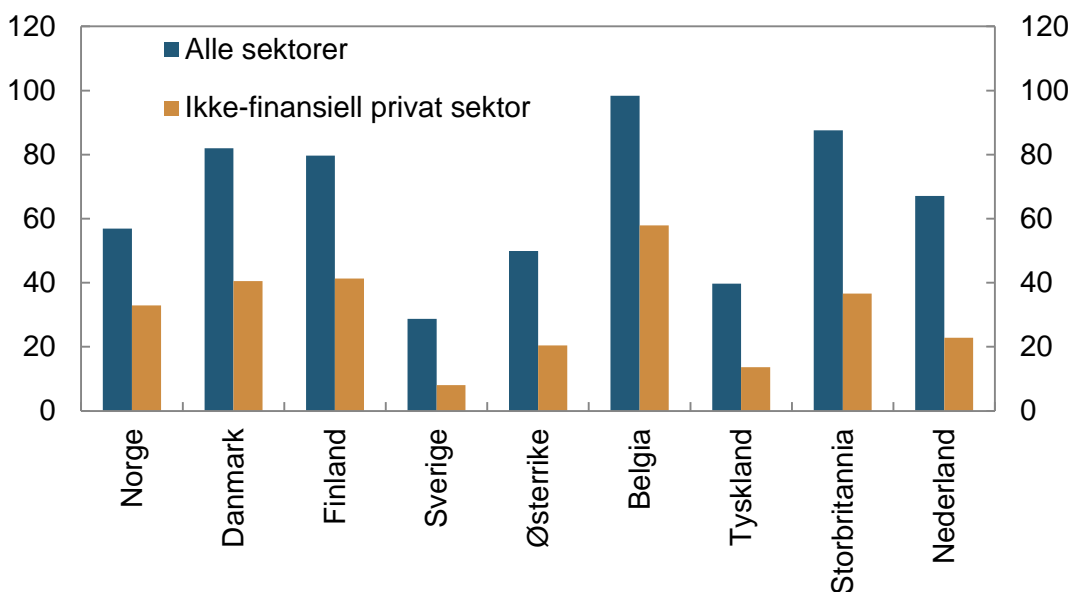
Figur 3.5: Utenlandske eiendeler for alle banker i et land fordelt på de utenlandske sektorene: banker, øvrig finansiell sektor og ikke-finansiell sektor. Prosent av BNP. Ikke-konsoliderte tall. 2016

Kilde: BIS

Den konsoliderte statistikken til BIS gir informasjon om den samlede eksponeringen alle rapporterende banker (i andre land enn landet selv) har på hvert enkelt land som er med i statistikken. Det inkluderer også direkte grensekryssende eksponeringer, dvs. eksponeringer som ikke går gjennom datterbanker eller filialer. Norge skiller seg ikke spesielt ut, se figur 3.6. Forskjellen mellom de nordiske landene er interessant. Utenlandske banker har mye eiendeler i Danmark, Finland og Norge, men lite i Sverige. Det reflekterer Nordeas posisjon i Norden i 2016 der den hadde store datterbanker både i Danmark, Finland og Norge.

Figur 3.6: Utenlandske bankers eiendeler i ulike land. Konsoliderte tall i prosent av BNP. 2016

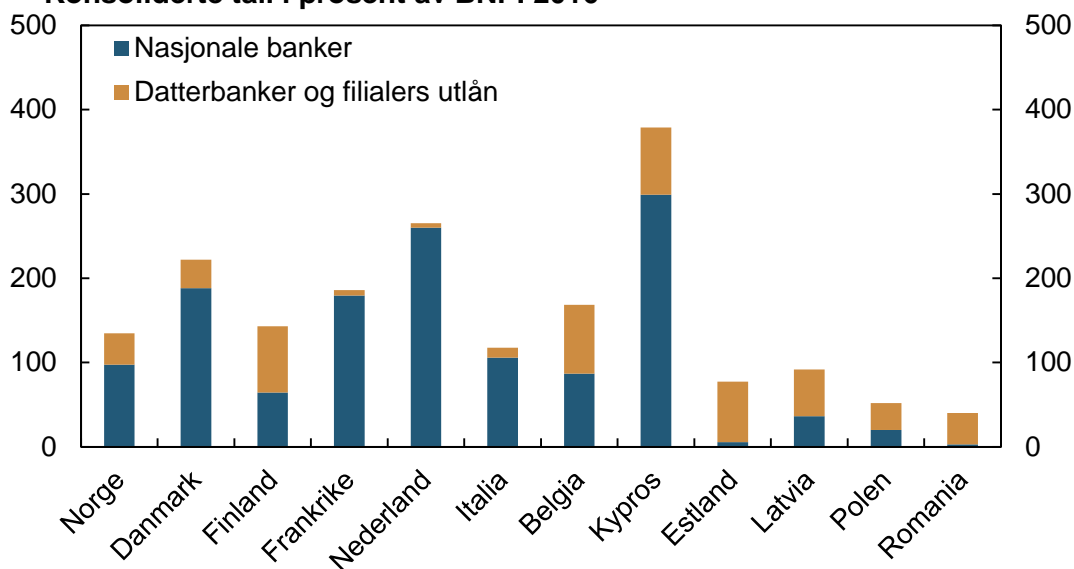
NORGES BANK
 STAFF MEMO
 2. 9 | 2018
 TERNASJONAL
 SAMMENLIGNING AV NORSK
 BANKSEKTOR

Kilde: BIS

3.2 Banksektorens størrelse målt ved bankutlån

Fordi utlånene utgjør en så stor del av balansen vil man vente at det å se på bankutlån i hovedsak vil gi det samme bilde som å sammenligne totale eiendeler. Målt ved bankutlån ser ikke norsk banksektor så liten ut sammenlignet med andre land som ved å se på samlede eiendeler, se figur 3.7. Det tyder på at andre lands banksektorer har relativt mer av andre typer eiendeler på sin balanse enn utlån. Det kan for eksempel være statspapiere.

Figur 3.7: Utlån fra nasjonale banker og fra datterbanker og filialer. Konsoliderte tall i prosent av BNP. 2016

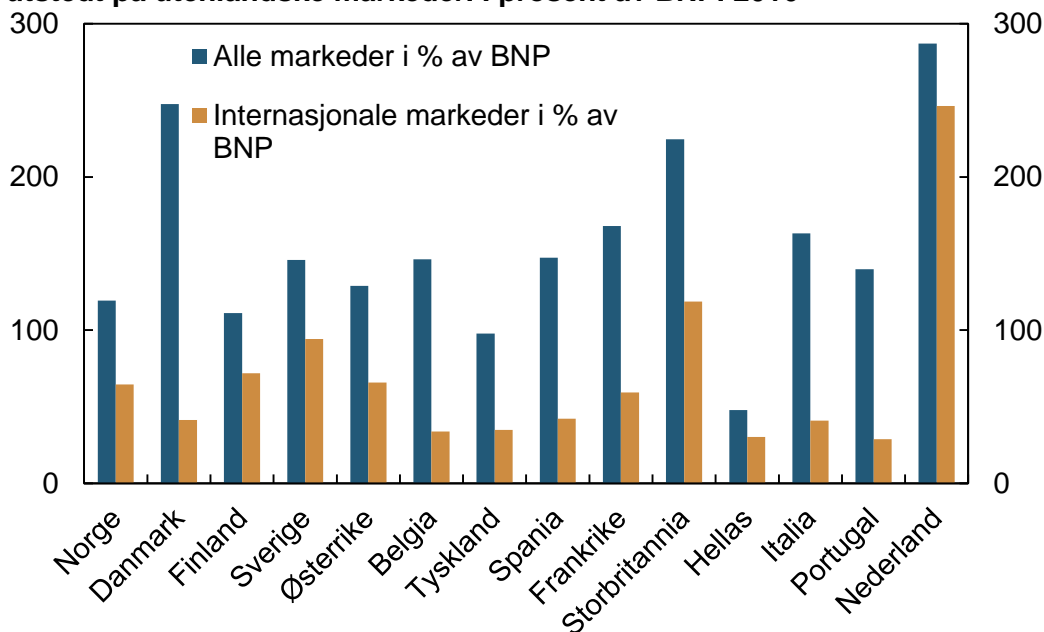
Kilder: ECB Consolidated Banking Database, Finanstilsynet og egne beregninger.

4. Omfanget av verdipapirlån i ulike land

Verdipapirlån (obligasjoner og sertifikater) er et alternativ til bankopplåning. Vil en relativt liten banksektor ha sitt motstykke i mye verdipapirfinansiering? BIS har statistikk over utvalgte lands utestående verdipapirlån fordelt på innenlandske og utenlandske utstedelser. Tall for verdipapirlån for alle sektorer synes ikke å bekrefte en slik hypotese, se figur 4.1. Disse tallene kan være påvirket av det lave nivået på offentlig gjeld i Norge.

Figur 4.2 viser utestående verdipapirlån fordelt på innenlandske og utenlandske utstedelser og innenfor disse to kategoriene fordelt på utstedelser fra ikke-finansielle foretak og offentlig forvaltning i Norge, Sverige og Danmark. Norge har noe mer verdipapirutstedelser både innenlands og utenlands fra ikke-finansielle foretak enn de to andre landene. Danmark og Sverige har mindre offentlig gjeld enn de fleste andre EU-land. Forskjellen mellom Norge og de to landene er derfor ikke så stor når det gjelder offentlige verdipapirutstedelser. Danmark og Norge har nesten alle sine utstedelser av offentlig gjeld innenlands, mens Sverige har både innenlandske og utenlandske utstedelser.

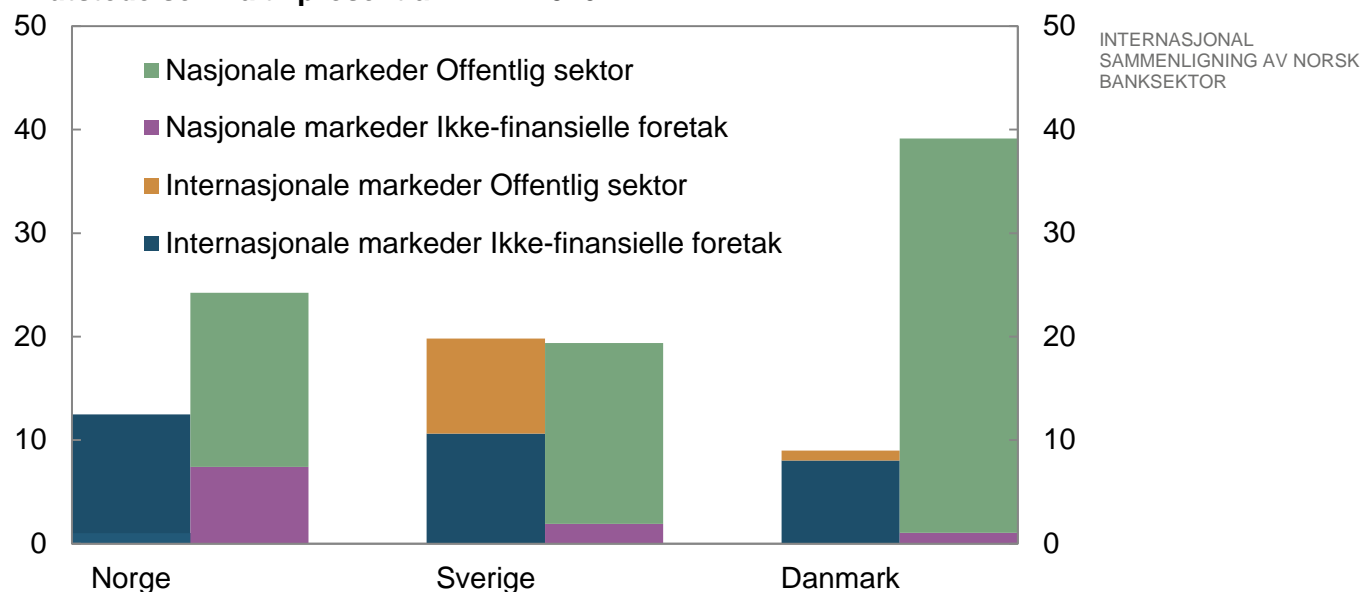
Figur 4.1: Innenlandske låntageres utestående verdipapirlån, samlet og utstedt på utenlandske markeder. I prosent av BNP. 2016

Kilde: BIS, Debt securities statistics

Forklaringen på den store nivåforskjellen mellom figur 4.1 og 4.2 er at finansiell sektors gjeld inngår i figur 4.1. Finansiell sektor har betydelig verdipapirgjeld i alle de tre landene, ikke minst knyttet til boligfinansieringen.

Figur 4.2: Utestående verdipapirlån fra offentlig forvaltning og ikke-finansielle foretak, fordelt på innenlandske og utenlandske utstedelser målt i prosent av BNP. 2016

Kilde: BIS, Debt securities statistics

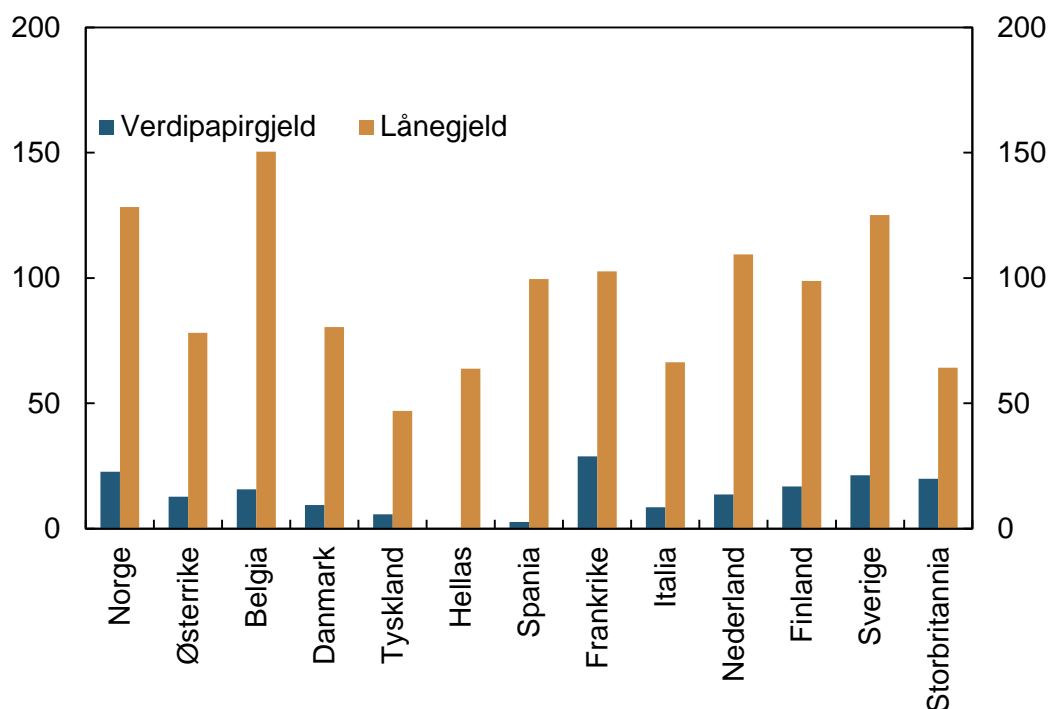
5. Nærmere om finansieringen i de ulike sektorene

Oljevirkosomheten kan være en kilde til forskjeller i banksektoren mellom Norge og andre land. Det er en stor næring i Norge og den er i større grad enn andre næringer finansiert fra utlandet. Forvaltning av oljeformuen har ført til at offentlig sektor i Norge har store finansielle eiendeler og lite lånebehov. Det kan påvirke størrelsen på banksektoren relativt til andre land med større offentlig gjeld. Vi sammenligner finansieringen av de ulike sektorene i Norge, Danmark og Sverige for å se om det kan forklare forskjellen i størrelsene på banksektorene. I dette kapitlet benytter vi tall fra de finansielle sektorregnskapene.

5.1 Ikke finansielle foretak

Figur 5.1 viser at både låne- og verdipapirgjelden i ikke-finansiell foretak som andel av BNP er høyere i Norge enn medianen for andre land i Europa. Disse andelene varierer en del mellom landene.

Figur 5.1: Ikke-finansielle foretaks låne- og verdipapirgjeld. I prosent av BNP. 2016

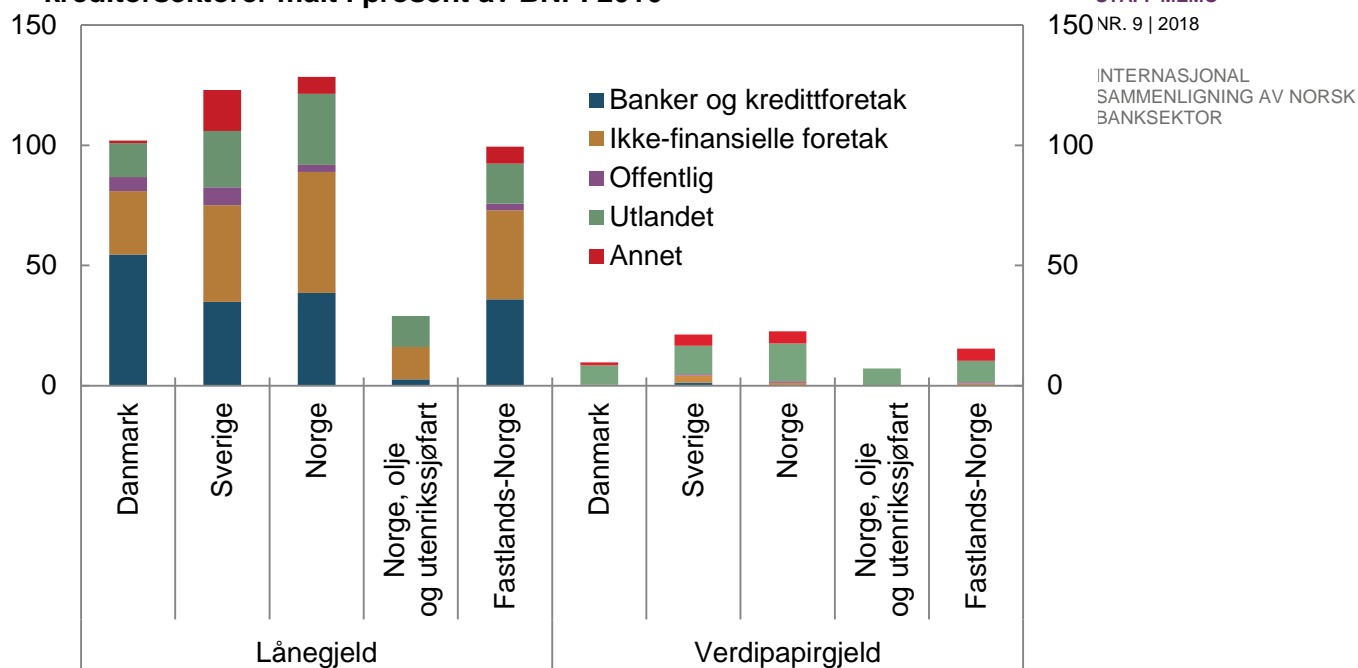

Kilde: Eurostat

Vi betrakter ikke-finansielle foretak i oljevirksomhet og utenriks sjøfart som en sektor og ikke-finansielle foretak i Fastlands-Norge som en annen, se figur 5.2.⁶ Tallene i figur 5.1 og 5.2 er litt forskjellige. Det skyldes i hovedsak revisjoner i tallene. Rapporteringen til Eurostat av tallene som er brukt i figur 5.1 har vært på et tidligere tidspunkt enn publiseringen av tallene fra de nasjonale statistikkbyråene som er brukt i figur 5.2. Spesielt har det vært en del revisjoner av tallene for Danmark. Det skyldes først og fremst ny informasjon om sektorinterne lån som førte til en oppjustering av lånegjelden. Ikke-finansielle foretak i Norge har om lag samme nivå på lånegjeld som andel av BNP som ikke-finansielle foretak i Sverige, se figur 5.2. Danmark har en noe lavere andel. Fastlandsforetakene har om lag samme andel som i Danmark. Ikke-finansielle foretak i Sverige og Norge har mer lånegjeld målt som andel av BNP til kreditorer i utlandet enn Danmark.

⁶ Tallene er basert på finansielle sektorregnskaper fra de ulike landene. I Norge beregnes det ikke egne tall for ikke-finansielle foretak i Fastlands-Norge eller i oljevirksomhet og utenriks sjøfart. I figur 5.2 er det estimert hvor mye av lånegjelden som kan henhøres til oljevirksomhet og utenriks sjøfart. I figuren er lånene fordelt på de ulike kreditorsektorene. Det er usikre beregninger. De er beregnet ved å bruke forutsetninger og andeler fra ulike statistikker blant annet kredittindikatoren K3 og balansetall for bankene, se vedlegg for nærmere beskrivelse. Ikke-finansielle fastlandsforetaks gjeldsandel fremkommer ved å trekke fra tallene som fremkommer i beregningene av oljevirksomhet og utenriks sjøfart fra totalen.

Figur 5.2: Ikke-finansielle foretaks lånegjeld og verdipapirgjeld fordelt på kreditorsektorer målt i prosent av BNP. 2016

Kilder: Danmarks Statistik, Finansielle sektorregnskaper, Statistiska centralbyrån, Statistisk sentralbyrå og egne beregninger

For Norge kan noe av forklaringen være at næringene oljevirksomhet og utenriks sjøfart har en større andel av gjelden i utlandet enn ikke finansielle fastlandsforetak. Utenlandsgjelden til oljevirksomhet og utenriks sjøfart utgjør i overkant 40 prosent av utenlandsgjelden til ikke-finansielle foretak. Samtidig har disse næringene rundt en fjerdedel av ikke-finansielle foretaks totale gjeld. De norske ikke-finansielle foretakene har også en større låneandel til andre foretak i samme sektor. Det er trolig i stor grad konsernintern gjeld. Figur 5.2 viser i tillegg at ikke-finansielle foretaks verdipapirgjeld i de tre landene fordelt på ulike kreditorsektorer er vesentlig mindre enn lånegjelden.

5.2 Offentlig forvaltning og husholdninger

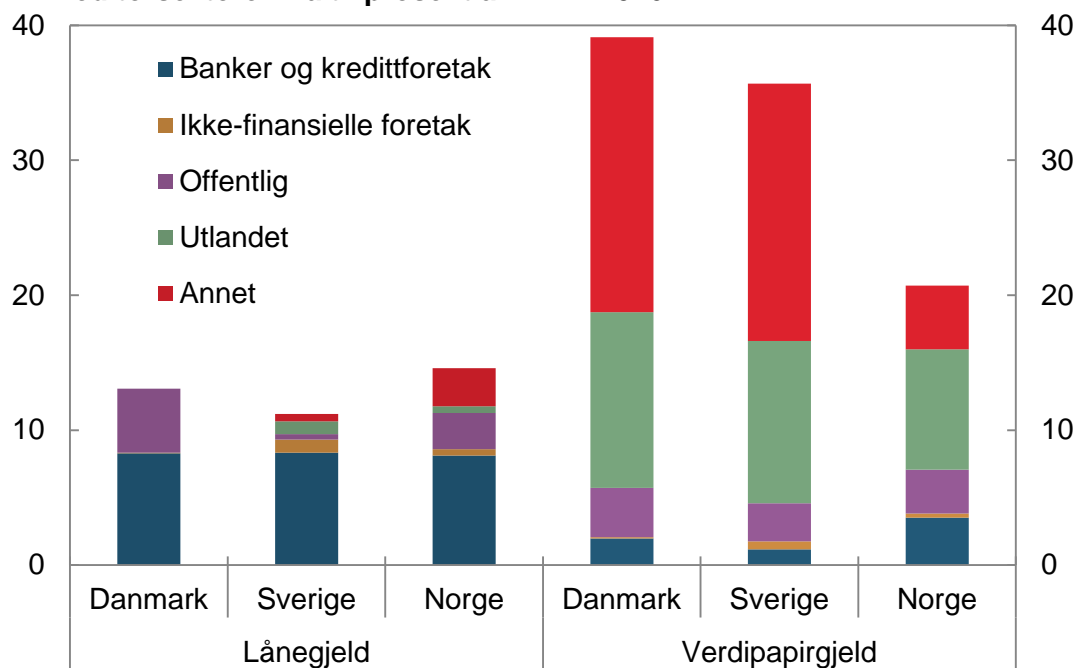
De finansielle sektorregnskapene viser at offentlig forvaltnings lånegjeld i Norge er noe større enn i Danmark og Sverige målt som andel av BNP, se figur 5.3⁷. Samtidig har vi samme andel lånegjeld til innenlandske banker og kredittforetak. Offentlig forvaltnings låneopptak kan derfor ikke forklare forskjeller i størrelsen på banksektoren mellom Danmark, Norge og Sverige.

⁷ Offentlig sektors lånegjeld i Norge inneholder tall for Statens Pensjonsfond Utlands innlån i forbindelse med inngåtte gjenkjøpsavtaler og mottatte kontantsikkerheter. Begge posisjonene er inngått som ledd i forvaltningen av pensjonsfondet. Offentlig lånegjeld for Norge er i figuren korrigeret for disse to postene ved å anvende tall fra Statens Pensjonsfond Utlands årsrapporter.

Offentlig forvaltning i europeiske land låner hovedsakelig i verdipapirmarkedet. Verdipapirgjelden i offentlig forvaltning i Danmark og Sverige er vesentlig høyere målt som andel av BNP enn i Norge, se figur 5.3. Kategorien «annet» i figur 5.3 er i hovedsak finansielle selskaper som driver med pensjon.

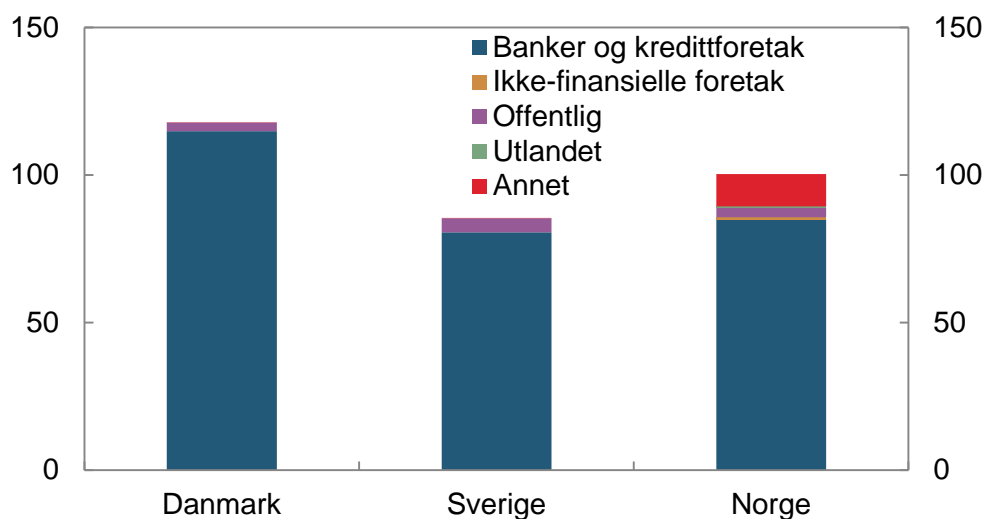
Husholdninger låner i banker og kredittforetak. Danske husholdninger har høyest lånegjeld målt som andel av BNP av de tre skandinaviske landene, se figur 5.4. Selv om danske husholdningers lånegjeld hadde vært på linje med norske og svenske husholdninger ville den danske banksektoren fortsatt vært klart større enn den norske, se figur 3.3 og 3.4. Den høye andelen *annet* for norske husholdninger skyldes lån i finansieringsselskaper og offentlige låneinstitutter som Statens lånekasse for utdanning og Husbanken.

Figur 5.3: Offentlig forvaltnings lånegjeld og verdipapirgjeld fordelt på kreditorsektorer målt i prosent av BNP. 2016

Kilder: Danmarks Statistik, Finansielle sektorregnskaper, Statistiska centralbyrån, Statistisk sentralbyrå og egne beregninger

Figur 5.4: Husholdningenes lånegjeld fordelt på kreditorsektorer, målt i prosent av BNP. 2016

Kilder: Danmarks Statistik, Statistiska centralbyrån, Statistisk sentralbyrå og egne beregninger

6. Avslutning

Det er ulike måter å definere hva som er et lands banksektor. Hovedforskjellene er om datterbanker og filialer betraktes som en del av banksystemet der de opererer eller der deres morselskap holder til og om datterselskaper som opererer med bankliknende virksomhet skal regnes som bankvirksomhet eller ikke. I dette notatet har vi sett på ulike definisjoner og ulike internasjonale kilder for sammenlignbare tall. Uansett hvordan vi definerer et lands banksektor, finner vi at den norske banksektoren ikke er spesielt stor i europeisk sammenheng. Vi har en av de minste banksektorene i Vest-Europa. Verdipapirmarkedsfinansiering av ikke-finansielle foretak som er noe større enn gjennomsnittet av europeiske land kan forklare noe av dette. Den viktigste forskjellen er likevel at banker i Norge har mindre aktivitet i utlandet enn banker i andre europeiske land.

Vedlegg: Datakilder og datautfordringer

Det er anvendt flere datakilder i dette arbeidet. Det er mest nærliggende å sammenligne norsk banksektor med banksektoren i andre europeiske land. Gjennom EØS-avtalen har vi omfattende statistikk samarbeid med EU. Vi leverer data til Eurostat på linje med medlemslandene. Mesteparten av statistikken om finansielle forhold er i EU samlet inn av ECB. Norge er ikke en del av denne statistikkrapporteringen. For Norge har vi derfor brukt data fra Offentlig regnskapsrapportering fra banker og finansieringsforetak (ORBOF) som samles inn og publiseres av

Statistisk sentralbyrå på oppdrag fra Finanstilsynet og Norges Bank. For å få sammenlignbare tall med blant annet tall fra ECB har vi gjort en del egne beregninger. Det gjelder blant annet beregning av konsoliderte balansetall for norske banker.

ECB har en egen database for konsoliderte bankdata.⁸ Konsolideringen skjer både over landegrensene og over sektorer. Både datterbanker og filialer i andre land blir konsolidert inn i den nasjonale morbankens rapportering. Videre blir alle datterselskaper som kan klassifiseres som finansinstitusjoner utenom forsikringsselskaper, konsolidert inn.

Finanstilsynet publiserer kvartalsvis aggregerte konsoliderte tall for samlede eiendeler og utlån for norske banker.⁹ I tillegg har Norges Bank tilgang til konsoliderte tall for de norske bankenes balanse og utlån. Finanstilsynet bruker ikke helt den samme konsolideringsmetoden som ECB, men effekten av dette antas å være relativt liten. ECB opererer med tall for henholdsvis nasjonale banker og datterbanker og filialer. For å få sammenlignbare tall for den norske banksektoren har vi trukket ut de to utenlandske datterbankene, Nordea og Santander, fra de konsoliderte tallene. Deretter har vi lagt dem til de konsoliderte tallene for utenlandske filialer.

Tallene vi beregner for Norge inneholder alle banker i den aktuelle kategorien, mens tallene for EU ikke er heldekkende for alle land. Det betyr at størrelsen på den norske banksektoren kan være noe overvurdert.

BIS publiserer både konsoliderte og ikke-konsoliderte balanser og noen underposter for utvalg av nasjonale banksystemer i sin internasjonale bankstatistikk. Utvalget av banker er ikke det samme som i ECBs statistikk. Tall for Norge blir ikke publisert i den konsoliderte statistikken til BIS fordi det kun er DNB som rapporterer slike tall. I figur 3.2 har vi brukt tall fra ORBOF for norske bankers fordringer på utlandet i sammenligningen med tilsvarende fordringer for andre land fra den konsoliderte BIS statistikken.

Ulik struktur på boligfinansieringen gjør det vanskelig å sammenligne de ikke-konsoliderte tallene mellom land basert på BIS statistikken. Mange land, herunder Norge, har organisert boliglånene i egne kredittforetak som er heleid av bankene. Det er ofte store posisjoner mellom morbanken og kredittforetaket. Dette problemet løses ved å bruke konsoliderte tall der kredittforetaket er konsolidert inn i morbanken. Da

⁸ [ECB: Consolidated banking data](#)

⁹ [Resultatrapport for finansforetak](#)

det ikke foreligger konsoliderte tall for Norge er det bare de ikke-konsoliderte tallene vi kan bruke i sammenligningen. Det viser seg at det er noe ulik rapporteringspraksis også for de ikke-konsoliderte banktallene som rapporteres til BIS. Av de skandinaviske landene inkluderer Danmark sine boligkredittforetak i denne bankstatistikken, mens Norge og Sverige ikke gjør det. Av tabell V1 ser vi at det gir betydelig utslag i tallene. Dersom en regner boligkredittforetakenes utlån med i tallene for bankutlån vil totale bankutlån i Norge og Sverige som andel av BNP øke med henholdsvis 41,5 og 52,1 prosentpoeng.

Tabell V1. Størrelse på banksektoren og boligkredittforetakene målt ved henholdsvis samlede utlån og utlån til husholdningene i prosent av BNP ved utgangen av 3. kv 2017

	Bank	Boligkreditt
Danmark	102,8%	86,5%
Norge	102,5%	41,5%
Sverige	171,4%	52,1%

Kilder: Statistiska Centralbyrån, SSB og Danmarks Nationalbank.

Utlån fra boligkredittforetakene er: for Norge; utlån med pant i bolig til husholdninger og ideelle organisasjoner, for Danmark; alle utlån til husholdninger knyttet til eiendom og for Sverige; utlån fra Bostadsinstitut til husholdninger.

I beregningen av gjeld i ikke-finansielle foretak i figurene 5.1 – 5.4 har vi brukt tall fra det finansielle sektorregnskapet. Tallene er hentet fra Eurostat, Statistisk sentralbyrå, Statistiska centralbyrån og Danmarks Statistik. Vi har brukt ikke-konsoliderte tall, dvs at det er med gjeld mellom enheter i samme sektor. Det blir ikke beregnet egne tall for Fastlands-Norge i det norske finansielle sektorregnskapet slik det gjøres i andre deler av nasjonalregnskapet. Vi har derfor gjort egne beregninger av næringene oljevirksomhet og utenriks sjøfarts andel av ikke-finansielle foretak. Det er stor usikkerhet rundt disse beregningene.

Oljevirksomhet og utenriks sjøfarts andel av låne- og verdipapirgjeld fra utlandet er beregnet ved å bruke fordelingen i kredittindikatoren K3 (tall fra SSB) mellom henholdsvis fastlandsforetak og oljevirksomhet og utenriks sjøfart. En svakhet ved å anvende K3 som indikator er at den ikke skiller mellom låne- og verdipapirgjeld. Vi har dermed ikke informasjon om låne- og verdipapirgjeldsandelene til utlandet er forskjellige. Vi antar derfor at denne andelen er den samme for begge gjeldstypene.

Andelen lån fra banker og kredittforetak er beregnet ved å bruke tall for utlån fra banker og kredittforetak i Norge fordelt på næring. Disse tallene er hentet fra ORBOF.

Andelen gjeld oljevirksomheten og utenriks sjøfart og fastlandsforetakene har til ikke-finansielle foretak er beregnet ved å bruke SSBs regnskapstall for ikke-finansielle aksjeselskaper. Vi har antatt at denne gjelden i det finansielle sektorregnskapet i stor grad er konsernintern gjeld. Dermed har vi brukt summen av balansepostene «lang- og kortsiktig gjeld til selskap i samme konsern» fra SSBs regnskapstall for ikke-finansielle aksjeselskaper fordelt på Fastlands-Norge og totalen som fordelingsnøkkel.